

MISSION IN KOSOVO

Organizacija za Evropsku Bezbednost i Saradnju

ODELJENJE ZA LJUDSKA PRAVA, DECENTRALIZACIJU I ZAJEDNICE

Sekcija za Praćenje Pravnog Sistema

Mesečni Izveštaj – August 2007

Neuspeh da se obezbedi prisustvo optuženog na suđenju narušava standarde ljudskih prava

OEBS Misija na Kosovu (OEBS) je zabrinuta zbog nadgledanih slučajeva u kojima su sudovi održali krivične postupke u odsustvu optuženog, tako narušavajući prava na prisustvo na suđenju i na odbranu.

Pravo optuženog da bude prisutan na suđenju je osnova za pravičnost postupka. Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima (MSGPP) propisuje da "u rešavanju bilo koje krivične optužnice protiv njega, svako ima pravo [...] da mu se sudi u njegovom prisustvu."¹ Iako Evropska konvencija o ljudskim pravima (EKLJP)² izričito ne pominje pravo osobe da učestvuje na svom suđenju, Evropski Sud za Ljudska Prava (ESLJP) naglašava da je postojanje ovog prava "prikazano kroz cilj i svrhu člana [Član 6] uzet kao celina."³

Prisustvo na postupcima je takođe od neophodno za pravo da se osoba sama brani.⁴ Prema ESLJP, Član 6 EKLJP "garantuje 'svakom optuženom za krivični prekršaj' pravo 'da se lično brani', 'da ispituje ili je ispitivao svedoke'[...] i teško je kako bi mogao da primeni ta prava koliko nije prisutan."⁵

Ovi principi su takođe uključeni u domaći zakon. Na osnovu PZKPK⁶, "optuženi ima pravo da se brani sam ili uz pomoć člana Komore po svom izboru."⁷ Uprkos ovim jasnim međunarodnim standardima, OEBS je primetio slučajeve u kojima su sudske vlasti održali krivična saslušanja bez prisustva optuženog.

U slučaju pred Sudom za prekršaje u Pejë/Peći, trinaest tuženih bilo je optuženo za uznemiravanje javnog reda i mira.⁸ Na sudskim ročištima 18., 19., 21. i 26-og juna, sudija je pozvao optužene da svedoče jedan po jedan. Optuženi, koji advokat odbrane nije zastupao, su zamoljeni da nakon toga napuste sudnicu. Stoga, niko od njih nije bio prisutan kada je saslušavano nekoliko svedoka. Ovo je delimično zbog toga što je sudijina kancelarija, u kojoj se suđenje odvijalo, toliko mala da samo četvoro ljudi, pored sudije, moglo biti u njoj istovremeno.⁹

---

¹ Član 14(3)d, Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima (MSGPP), 16. decembar 1966. godine.

² Evropska Konvencija o Ljudskim Pravima (EKLJP), 4. novembar 1950.

³ Brožiček protiv Italije, Evropski Sud za Ljudska Prava (ESLJP), 11152/84, presuda, 19. decembar 1989. godine, paragraf 45.

⁴ Videti član 6(3)(c), ESLJP i član 14(3)(d), MSGPP.

⁵ Koloza protiv Italije, ESLJP, 9024/80, presuda, 12. februar 1985. godine, paragraf 27.

⁶ Privremeni zakon o krivičnom postupku Kosova (PZKPK), proglašen UNMIK Uredbom Br. 2003/26, 6. jul 2003. godine.

⁷ Član 12, PZKPK.

⁸ Član 18(5) i član 19(1), Zakon o javnom redu i miru, Službeni glasnik Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo, Br. 13/81.

Uprkos domaćoj pravnoj klasifikaciji prekršaja, ovaj prekršaj može se posmatrati kao 'krivični po prirodi' videti *Engel protiv Holandije*, ESLJP, presuda, 8. jun 1976. godine, paragraf 82) pošto sadrži zabranu primenljivu na sve građane, pošto može da dovede do kazne zatvora i do 2 meseca (zapravo, jedan od optuženih osuđen je na 30 dana zatvora, a drugi na 20 dana).

⁹ Treba pomenuti, suprotno od zappisnika, optuženi nisu bili informisani o njihovom pravu da odrede pravnog zastupnika. Ovo takođe narušava MSGPP, na osnovu koga svako ima pravo da "se brani sam ili kroz pravnu pomoć koju sam izabere [i] da bude informisan, ukoliko nema prvu pomoć, o svojim pravima.." (član 14(3)(d), MSGPP).

Neuspeh sudije za prekršaje da omogući prisustvo optuženih narušilo je pravo na fer suđenje, tako ih sprečivši da prate postupak,¹⁰ izlože odbranu i unakrsno ispituju svedoke.

U drugom slučaju koji se ticao nekoliko navoda o krađi¹¹ pred Opštinskim sudom u Prizrenu, 22. novembra 2006. godine dvojica saoptuženih su izvedeni pred pretpretresnog sudiju zbog saslušanja o pritvoru.¹² Otprilike deset minuta nakon početka saslušanja, treći saoptuženi doveden je u sudnicu. Umesto da ponovo započne suđenje, pretpretresni sudija je nastavio postupak.

U ovom slučaju, odsustvo jednog od optuženih sa početka saslušanja sprečilo je da on bude upoznat sa svojim pravima¹³ i optužbama protiv njega.¹⁴ Štaviše, advokat odbrane nije mogao da čuje tužiočeve razloge za vraćanje u pritvor,¹⁵ i stoga nije bio u mogućnosti da na pravi način brani svog klijenta.

U svetlu gorespomenutog, OEBS preporučuje sledeće:

- Sudije treba da koriste sva raspoloživa sredstva da osiguraju prisustvo optuženog u svim fazama krivičnog postupka. Ta sredstva treba da uključuju: (a) održati saslušanja u sudnicama odgovarajuće veličine; (b) odložiti saslušanja ukoliko optuženi nije prisutan; i (c) ponovo početi saslušanja ukoliko se više optuženih pojavi kada je saslušanje već počelo.
- Advokat odbrane, ukoliko je prisutan, treba da prigovori održanju saslušanja u odsustvu klijenata i zahteva da sudija osigura prisustvo optuženog.
- Advokat odbrane treba da stavi prigovor na presude donešene nakon suđenja ukoliko optuženi nije bio prisutan, oslanjajući se na osnove člana 403(1) br. 3, PZKPK.

Nepravilno određivanje vrednosti spora utiče na prava na tribunal ustanovljena zakonom i pravo na žalbu

OEBS je nadgledao nekoliko građanskih parnica u kojima sud nije pravilno odredio vrednost spora. Ovo utiče na pravo na tribunal ustanovljen zakonom i pravo na žalbu.

EKLJP garantuje pravo na fer suđenje pred "nezavisnim i nepristrasnim sudom ustanovljeno zakonom".¹⁶ Tumačenjem ovog zakona, ESLJP smatra da sud treba pravilno da se sastoji "u skladu sa zakonom" i naglašava da se kršenje javlja kada tribunal ne funkcioniše na osnovu primenljivog proceduralnog zakona.¹⁷ Dalje, ESLJP

¹⁰ Da bi optuženi bio u stanju da se sam/sama brani, on/ona mora imati pravo da "aktivno učestvuje" u suđenju (videti *Stanford protiv Ujedinjenog Kaljevstv*, ESLJP, 16757/90, presuda, 24. februar 1994.godine, paragraf 26).

¹¹ Član 252, Privremeni krivični zakon Kosova (PKZK) proglašen UNMIK Uredbom Br. 2003/25 O privremenom krivičnom zakonu Kosova, 6. jul 2003. godine.

¹² Član 282, PZKPK.

¹³ Videti član 282(2) i član 214(01), PZKPK.

¹⁴ Videti član 214(1), br. 1 i član 282(5), PZKPK.

¹⁵ Videti član 282(5), PZKPK.

¹⁶ Član 6(1), EKLJP.

¹⁷ *Zand protiv Austrije*, ESLJP, 7360/76, Izveštaj Komisije, 12. oktobar 1987. godine.

smatra da pravo na fer suđenje, gde je pravo na dostupnost sudskih spisa važan deo, takođe važi u žalbenim procedurama ukoliko domaći zakon omogućava pravo na žalbu.¹⁸

Na osnovu Zakona o Parničnom Postupku (ZPP),¹⁹ sastav sudskog veća, kao i pravo na žalbu pred Vrhovnim Sudom zavisi od vrednosti spora. Žalba pred Vrhovnim Sudom je dozvoljena samo u određenim imovinskim sporovima ukoliko vrednost spora prelazi 818.07€. ²⁰ Slično tome, jedan sudija posreduje u imovinskom sporu ukoliko vrednost spora ne prelazi 818.07€. Ukoliko vrednost prelazi ovaj iznos, sud se sastoji od jednog sudije i dva porotnika.²¹

Odluka o vrednosti spora detaljno je opisana u Članovima 35 i 40 ZPP. Generalno, ako ukoliko se u tužbi traži određeni iznos novca, ovaj iznos biće relevantan u odlučivanju vrednosti spora bez kamatnih stopa, troškova suđenja, ugovorene kazne i druge sekundarne tužbe. Ukoliko se na osnovu tužbe ne traži određeni iznos, vrednost spora koji je tužilac naznačio u tužbenom predlogu biće relevantan. Ipak, ukoliko je tužilac procenio vrednost spora previše ili premalo, time uzrokujući nesigurnost o [...] sastavu suda i prava na reviziju, sud će brzo i na odgovarajući način proveriti tačnost navedene vrednosti najkasnije na pripremnom saslušanju, ili ukoliko pripremno saslušanje nije održano, na suđenju pre početka obrazlaganja osnove teme.²²

Uprkos ovim jasnim odredbama, OSCE je nadgledao nekoliko građanskih postupaka u kojima strane i sud nisu pravilno procenili vrednost spora. Sledeći slučajevi služe kao primer:

U parničnom postupku pred Opštinskim u Prizrenu dana 9. maja 2007. godine, tužilac je zahtevao da se proglasi vlasnikom određenog poljoprivrednog zemljišta koje obuhvata 64 ha i procenio vrednost spora na 25€. Iako je vrednost imovine, a samim tim i spornog pitanja mnogo veća od 25€ i najverovatnije veća od 818.07€, sud nije proverio tačnost navedene vrednosti na pripremnom saslušanju dana 23. maja 2007. godine. Sva ročišta je održao samo jedan sudija.²³

U parničnom postupku pred Opštinskim sudom u Mitrovicë/Mitrovici dana 26. decembra 2006. godine, tužilac je tražio potvrdu vlasništva imovine koju je kupio za 8000€. U tužbi je, sa druge strane, navedeno de je vrednost spora 250€. Sud

---

¹⁸ *Tolstoj Milosavski protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, ESLJP,18139/91, presuda, 23. jun 1995., paragraf 59.

¹⁹ Zakon o parničnom postupku (ZPP), Službeni Glasnik Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Br. 4/77, 36/8, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 27/90 i 35/91.

²⁰ Član 382. ZPP, Odeljak 2(i)(j), UNMIK Administrativna naredba Br. 2001/10 kojom se primenjuje Uredba UNMIK-a br. 1999/4 valuti čije je korišćenje dozvoljeno za na Kosovu, 21. jun 2001. godine; i Oddeljak 3, UNMIK Administrativna naredba Br. 2001/24 O izmeni i dopuni Administrativnog Naređenja br. 1999/2 o promeni Uredbe UNMIK-a br. 1999/4 o valuti koja je dozvoljena za korišćenje na Kosovu, 21. decembar 2001. godine

²¹ Članovi 42, 43, ZPP; Odeljak 2(i)(j), UNMIK Administrativna naredba Br. 2001/10, 21. jun 2001. godine, I Odeljak 3, UNMIK Administrativna naredba Br. 2001/24, 21. decembar 2001. godine.

²² Član 40, ZPP.

²³ Ročišta su održana 7-og i 19-og juna 2007. godine.

nije proverio tačnost vrednosti spora na prvom ročištu. Samo jedan sudija je predsedavao na sledećem ročištu 21. februara 2007.²⁴

U tužbi pred Opštinskim sudom u Viti/Vitini dana 17. septembra 2002. godine, tužilac je tražila da se prizna da je vlasnik polovine imovine koju je njen suprug kupio za 40000DM. Uprkos ovako visokoj vrednosti spora, sud je u svojoj presudi dana 10. aprila 2004. godine odredio da je vrednost spora 200€, i odobrio tužbu. Žalba tužene strane pred Okružnim sudom u Gjilan/Gnjilanu odbijena je kao neosnovana. Dana 18. oktobra 2005. godine, Vrhovni sud je odbio novu žalbu tužene strane, jer je vrednost spora bila samo 200€ na osnovu presude prvostepenog suda.

U svim ovim slučajevima, sud nije pravilno odredio vrednost spora. Ovo ne narušava samo domaći zakon, već i pravo na tribunal ustanovljeno zakonom i priznato od strane međunarodnih standarda ljudskih prava. U prva dva slučaja, neuspeh suda da proveriti tačnost vrednosti koju je tužilac naveo uticalo je na pravo tuženog na tribunal ustanovljeno zakonom. U trećem slučaju, strane nisu mogle da primene pravo žalbe Vrhovnom sudu predviđeno ZPP-u.

Prema tome, OEBS preporučuje da:

- Sudovi treba da provere tačnost vrednosti spora koju je tužilac naveo u tužbenom prilogu i treba da odrede vrednost na osnovu zakona.
- Advokati treba da poštuju zakon kada naznačavaju vrednost spora.

---

²⁴ Pomena radi, zapisnici sa ovog suđenja spominju prisustvo dva porotika. Slično, prisustvo porotnika zabeleženo je u zapisniku na prvom ročištu dana 11. januara 2007. godine.